

MODEL ODPOWIEDZI I SCHEMAT PUNKTOWANIA ZADAŃ

Model oceniania – etap wojewódzki

Nr	Prawidłowa odpowiedź	Liczba punktów
1.	<p>Trzy kategorie spośród:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyroby energetyczne (np. węgiel, koks) • energia elektryczna; • wyroby ropopochodne/ paliwa (np. nafta, benzyna, olej napędowy i inne oleje, paliwa gazowe do silników); • napoje alkoholowe (np. alkohol etylowy, wino, piwo, cydr); • wyroby tytoniowe (np. papierosy, tytoń, cygara); • oraz samochody osobowe. <p>Inne możliwe poprawne odpowiedzi: Nazwy trzech kategorii wyrobów akcyzowych spośród:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyroby energetyczne (węglowe, gazowe) • energia elektryczna, • napoje alkoholowe, • wyroby tytoniowe, • susz tytoniowy, • płyn do papierosów elektronicznych, • oraz samochody osobowe. <p>W przypadku podania przez ucznia większej liczby odpowiedzi niż wymagana liczba w poleceniu, oceniane są pierwsze trzy odpowiedzi.</p>	<p>3 pkt</p> <p>1 pkt za każdą poprawną kategorię /nazwę kategorii wyrobów.</p>
2.	<p>VAT – podatek od towarów i usług/ Value-Added Tax; (23%) PIT – podatek dochodowy od osób fizycznych/ Personal Income Tax; (32%) CIT – podatek dochodowy od osób prawnych/ Corporate Income Tax; (19%)</p>	<p>6 pkt</p> <p>1 pkt za każdą poprawną, pełną nazwę podatku.</p> <p>2 pkt za każdą pełną, poprawną nazwę podatku i poprawny procentowy wymiar.</p>
3.	<p>1 – B 2 – C 3 – C 4 – D</p>	<p>4 pkt</p> <p>1 pkt za każdy poprawny element zadania.</p>
4.	<p>Przykładowe definicje:</p> <p>Produkt Krajowy Brutto (PKB) – jest to łączna wyrażona w pieniądzu wartość wszystkich dóbr i usług wytworzonych w danym kraju zazwyczaj w ciągu roku lub kwartału.</p> <p>Wzrost gospodarczy – powiększanie się zdolności danego społeczeństwa do produkcji dóbr i usług zaspokajających ludzkie potrzeby.</p> <p>Inflacja to zjawisko ekonomiczne polegające na wzroście ogólnego poziomu cen towarów i usług oferowanych w gospodarce / spadek siły nabywczej pieniądza.</p> <p>Recesja – zjawisko ekonomiczne polegające na znacznym zahamowaniu tempa wzrostu gospodarczego, skutkujące najczęściej spadkiem produktu krajowego brutto.</p> <p>Hossa jest to utrzymujący się przez dłuższy czas wzrost kursów akcji na gieł-</p>	<p>5 pkt</p> <p>1 pkt za każde prawidłowo i wyczerpująco zdefiniowane pojęcie.</p>

	<p>dzie.</p> <p>Uwaga! Należy uznawać każdą merytorycznie poprawną odpowiedź.</p>	
5.	<p>1 – C 2 – B 3 – C</p>	<p>3 pkt 1 pkt za każdy poprawny element zadania.</p>
6.	<p>Ekonomiczne funkcje pieniądza, np:</p> <ul style="list-style-type: none"> – cyrkulacyjna /transakcyjna/środek wymiany: pieniądź jest powszechnym środkiem wymiany podczas transakcji kupna-sprzedaży. Osoba sprzedająca otrzymuje pieniądze za sprzedane towary i za nabyte pieniądze dokonuje zakupu towaru lub usługi w innym miejscu i innym czasie; – obrachunkowa/miernik wartości towarów: dzięki pieniądżom możliwe jest wyrażenie wartości danego towaru lub usługi; – tezauryzacyjna/przechowywania wartości: gdy uzyskane ze sprzedaży towarów pieniądze oszczędzamy, przechowujemy dla osiągnięcia zysku lub utrzymania jego wartości; gromadzenie oszczędności; – środek płatniczy zwany czasami miernikiem odroczonej płatności. Oznacza to, że pieniądź jest instrumentem spłaty wszelkich zobowiązań, np. kupujemy komputer na kredyt i tuż po zakupie korzystamy z niego, ale co jakiś czas pieniędzmi regulujemy należne raty; – międzynarodowy środek płatniczy pieniądź jednego kraju jest honorowany w innym kraju jako środek płatniczy np. dolar amerykański, euro, funt brytyjski, frank szwajcarski. <p>Społeczne funkcje pieniądza, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – behawioralna /zachowawcza: pieniądź jest środkiem determinującym ludzkie zachowania, ponieważ jest ekwiwalentem wszystkiego, co jest człowiekowi niezbędne do życia. Kształtuje pragnienia, sposób myślenia, styl życia i konsumpcji. Stał się wartością absolutną, przedmiotem pragnień, co nie zawsze prowadzi do pozytywnych zjawisk (np. chciwość, skąpstwo, przekupstwo itp.); – motywacyjna: chęć posiadania pieniądza motywuje ludzi do podejmowania działań w celu jego pozyskania. Działania te mogą mieć dwojaki charakter: społecznie uznane – uczciwa praca za odpowiednim wynagrodzeniem; nieuczciwe – wynikające z chęci szybkiego wzbogacenia się, np. płatne zabójstwa, handel ludźmi, korupcja itp.; funkcja motywacyjna pieniądza jest powszechnie stosowana przez pracodawców w celu pobudzenia pracowników do efektywniejszej pracy; – informacyjna (komunikacyjna): pieniądze stanowią źródło informacji o sytuacji ekonomicznej państwa, które je emituje. Z kolei wygląd, technika wykonania, oraz materiał z jakiego został wykonany pieniądź informują o poziomie kultury danego społeczeństwa; – dezintegracyjna: pieniądź powoduje rozpad struktur społecznych i powstawanie nowych. Dążenie do wzbogacenia się wywołuje wiele różnic między grupami społecznymi. Uwidacznia się rozwarstwienie społeczeństwa pod względem ilości posiadanego pieniądza, co za tym idzie władzy, wpływów, sławy itp.; dążenie do zdobycia pieniędzy za wszelką cenę determinuje rozwój przestępczości; – integrująco-instytucjonalna: pieniądź wpływa na powstanie i kształtowanie się stosunków między ludźmi. Na ich podłożu powstają instytucje społeczno-finansowe (banki, giełdy, fundacje, zakłady ubezpieczeniowe), które mają za zadanie zaspokajanie społecznych potrzeb. Pieniądź jest też efektywnym narzędziem kontrolowania tych instytucji. <p>Uwaga! Należy uznawać każdą merytorycznie poprawną odpowiedź.</p>	<p>8 pkt</p> <p>Po 1 punkcie za poprawną i pełną nazwę funkcji pieniądza.</p> <p>Po 1 punkcie za poprawny opis każdej wymienionej funkcji.</p> <p>W przypadku podania przez ucznia większej liczby odpowiedzi niż wymagana liczba w poleceniu, oceniane są pierwsze dwie odpowiedzi w każdym podpunkcie.</p>

7.

Przykładowe działania/zadania/funkcje NBP jako banku centralnego:

- bank emisyjny: NBP ma wyłączne prawo emitowania znaków pieniężnych będących prawnym środkiem płatniczym w Polsce. Narodowy Bank Polski określa wielkość ich emisji oraz moment wprowadzenia do obiegu, za którego płynność odpowiada. Ponadto, organizuje obieg pieniężny i reguluje ilość pieniądza w obiegu.
- bank banków: NBP pełni w stosunku do banków funkcje regulacyjne, które mają na celu zapewnienie bezpieczeństwa depozytów zgromadzonych w bankach oraz stabilności sektora bankowego. Organizuje system rozliczeń pieniężnych, prowadzi bieżące rozrachunki międzybankowe i aktywnie uczestniczy w międzybankowym rynku pieniężnym. Narodowy Bank Polski jest odpowiedzialny za stabilność i bezpieczeństwo całego systemu bankowego, pełni funkcję banku banków, ponadto, nadzoruje systemy płatności w Polsce.
- centralny bank państwa: NBP prowadzi obsługę bankową budżetu państwa, prowadzi rachunki bankowe rządu i centralnych instytucji państwowych, państwowych funduszy celowych i państwowych jednostek budżetowych oraz realizuje ich zlecenia płatnicze.
- ustalenie stóp procentowych: Rada Polityki Pieniężnej, która jest jednym z organów NBP ustala okresowo wysokość stóp procentowych wpływając w ten sposób na politykę kredytową innych banków oraz na poziom inflacji.
- gromadzenie rezerw: NBP gromadzi rezerwy walutowe, obliguje również inne banki do posiadania takich rezerw, co ma gwarantować ich wypłacalność i stabilność finansową na rynku.
- działalność edukacyjna i informacyjna: upowszechnianie wiedzy ekonomicznej m.in. dzięki udostępnianiu informacji na stronie internetowej www.nbp.pl oraz poprzez działalność Portalu Edukacji Ekonomicznej. Ciekawym przejawem działalności edukacyjnej NBP jest Centrum Pieniądza im. Sławomira S. Skrzypka – interaktywna placówka otwarta dla zwiedzających od 2016 r.

Inne możliwe poprawne odpowiedzi:

- obsługa bankowa budżetu Państwa - NBP prowadzi obsługę bankową budżetu państwa w zakresie określonym w ustawie o finansach publicznych. NBP prowadzi, m.in. centralny rachunek bieżący budżetu państwa oraz rachunki bieżące państwowych jednostek budżetowych i państwowych funduszy celowych zarządzanych przez ZUS i Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.
- nadzorowanie na polskim rynku banków komercyjnych- możliwości arbitralnego wkraczania w działalność instytucji wykonujących czynności bankowe przez odpowiedni organ państwowy. Nadzór bankowy działa w interesie klientów banków, czuwając nad przestrzeganiem przez banki prawa bankowego i innych chroniących go przepisów, w celu zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonych środków;
- pełni funkcję pożyczkodawcy ostatej szansy (ostatej instancji) – wspomaga pożyczkami banki i instytucje finansowe w sytuacji kryzysowej;
- nadzorowanie i regulacja obiegu pieniądza na polskim rynku (funkcja emisyjna- opis wyżej);
- zarządzanie rezerwami dewizowymi państwa, czyli papierami wartościowymi i innymi dokumentami pełniącymi funkcję

6 pkt

1 pkt za poprawne podanie nazwy jednego przykładowego działania banku.

1 pkt za poprawne i pełne wyjaśnienie każdego podanego przykładu działania banku.

W przypadku podania przez ucznia większej liczby odpowiedzi niż wymagana liczba w poleceniu, oceniana jest pierwsza odpowiedź w każdym przykładzie.

	<p>środka płatniczego, które wystawione są w walutach innych niż obowiązująca w kraju,</p> <p>Uwaga! Należy uznawać każdą merytorycznie poprawną odpowiedź.</p>	
8.	<p>Akcja- papier wartościowy poświadczający udział właściciela w kapitale spółki akcyjnej i dający mu prawo udziału w rocznym zysku spółki przeznaczonym do podziału (dywidendzie). Akcje można podzielić na imienne oraz na okaziciela.</p> <p>Obligacja – papier wartościowy, na podstawie którego emitent jest zobowiązany w określonym czasie wypłacić posiadaczowi obligacji określoną sumę pieniędzy powiększoną o ustalone odsetki.</p> <p>Obligacje są papierami wartościowymi o charakterze dłużnym, które stwierdzają fakt zaciągnięcia długu przez emitenta obligacji u ich nabywcy. Rola emitenta sprowadza się do okresowego wypłacania posiadaczowi oprocentowania oraz w tzw. terminie wykupu - zwrotu wartości nominalnej</p> <p>Podstawową różnicą między akcjami a obligacjami jest to, że posiadacz akcji ma jednocześnie udział w kapitale spółki akcyjnej. Ma prawo decydować o losach przedsiębiorstwa, jednak jego zarobek lub utrata środków pieniężnych jest uzależniona od notowań akcji danej spółki na giełdzie papierów wartościowych.</p> <p>Właściciel obligacji natomiast zarabia pieniądze z oprocentowania, jakie jest nałożone na zaciągniętą pożyczkę, którego wysokość zależy od stanu finansowego danej organizacji. Dodatkowo obligacje mogą być wystawiane przez Skarb Państwa, akcje są emitowane przez spółki (prywatne lub państwowe).</p> <p>Ponadto obligacje różnią się tym od akcji, że nie dają posiadaczowi żadnych uprawnień względem emitenta. Chodzi tutaj o takie prawa jak współwłasność, dywidenda czy też prawo do uczestnictwa w walnych zgromadzeniach.</p> <p>Uwaga! Należy uznawać każdą merytorycznie poprawną odpowiedź.</p>	<p>2 pkt za poprawne wyjaśnienie różnic, zawierających poprawne definicje obu pojęć.</p> <p>1 pkt za poprawne wyjaśnienie różnicy zawierające poprawną definicję jednego pojęcia.</p>
9.	<p>A – Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów B – Giełda Papierów Wartościowych C – Zakład Ubezpieczeń Społecznych D – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego</p>	<p>4 pkt za każdą poprawną i pełną nazwę instytucji - 1 pkt</p>
10.	<p>A – podkarpackie i świętokrzyskie B – lubuskie</p>	<p>3 pkt 1 pkt za każdą prawidłową nazwę województwa.</p>
11.	<p>Przykłady działań należących do tzw. szarej strefy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nielegalne zatrudnienie (tzw. praca na czarno, najczęściej w budownictwie), • nielegalny handel (zwłaszcza bazarowy, uliczny, tzw. giełdy czy rynki); • „narkobiznes” (produkcja i handel narkotykami); • produkcja alkoholu (nielegalny handel); • przemysł lekki (produkcja obuwia, tekstyliów – produkcja domowa, chałupnicza i sprzedaż bazarowa); • usługi, informatyczne, medyczne, oświatowe (korepetycje) • przemyt; • prostytutka, sutenerstwo. <p>Uwaga! Należy uznawać każdą merytorycznie poprawną odpowiedź.</p>	<p>2 pkt 1 pkt za poprawną charakterystykę jednego podanego poprawnego przykładu.</p> <p>W przypadku podania przez ucznia większej liczby odpowiedzi niż wymagana liczba w poleceniu, oceniane są pierwsze odpowiedzi podane w 1 i 2 przykładzie.</p>
12.	<p>A. krzywa podaży (S), krzywa popytu (D) B. Cena jest jednym z czynników regulowania rynku poprzez zrównoważenie podaży względem popytu.</p>	<p>3 pkt 1 pkt za każdą prawidłowo opisaną krzywą</p>

		1 pkt za poprawne i pełne wyjaśnienie funkcji ceny.
13.	Mobbing	1 pkt za poprawną nazwę pojęcia.
14.	<p>Najczęściej spotykane działania o charakterze korupcyjnym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przekupstwo (łapownictwo), • wykorzystywanie środków budżetowych i majątku publicznego do celów prywatnych lub osobistych korzyści, • płatna protekcja, • handel wpływami, np. poparcie w wyborach lub finansowanie partii politycznej w zamian za zdobycie wpływów, • nieprawidłowości dot. zamówień publicznych, kontraktów, koncesji czy decyzji sądów, • uchylanie się przed obowiązkiem celnym, podatkowym itp., • świadome, niezgodne z prawem dysponowanie środkami z budżetu państwa i majątkiem, który jest dobrem publicznym, • faworyzowanie, • nepotyzm, • kumoterstwo. • przekupstwo w sektorze prywatnym, • pranie pieniędzy pochodzących z przestępstw korupcyjnych i przestępstwa księgowo, • podżeganie, pomocnictwo, poplecznictwo, sprawstwo kierownicze, usiłowanie i zmowa w celu przekupienia... <p>Uwaga! Należy uznawać każdą merytorycznie poprawną odpowiedź.</p>	<p>3 pkt</p> <p>1 pkt za poprawne podanie jednego przykładu korupcji.</p> <p>W przypadku podania przez ucznia większej liczby odpowiedzi niż wymagana liczba w poleceniu, oceniane są pierwsze trzy odpowiedzi.</p>
15.	<p>Przykładowa odpowiedź:</p> <p>Przesłaniem plakatu jest zwrócenie uwagi konsumentów na znaczenie paragonu, jako dowodu zakupu. Paragon/dowód zakupu umożliwia bowiem składanie reklamacji lub korzystanie z gwarancji. Jest też dowodem uczciwie przeprowadzonej transakcji. Hasło „Nie bądź jeleń, weź paragon!” ma nas przekonać do każdorazowego brania paragonu przy zakupach, aby móc później dochodzić swoich praw wobec np. nieuczciwych sprzedawców. Na plakacie widzimy bowiem mężczyznę, który kupił królika miniaturkę, a wyrósł z niego królik olbrzym.</p> <p>Przesłanie plakatu: Weź paragon. Nie bądź jeleń. Weź paragon.</p> <ul style="list-style-type: none"> • zapewniasz sobie prawo reklamacji, • wspierasz uczciwą konkurencję, • ułatwiasz sobie porównanie cen, • zyskujesz pewność, że nie zostałeś oszukany, • zmniejszasz szarą strefę. <p>https://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/dzialalnosc-edukacyjna/projekty/-/asset_publisher/2IKb/content/wez-paragon-nie-badz-jelen-wez-paragon</p> <p>Uczeń powinien omówić wymienione punkty w przesłaniu plakatu.</p>	<p>2 pkt</p> <p>2 pkt za poprawne, pełne wyjaśnienie przesłania z odwołaniem się do wszystkich elementów graficznych i napisów.</p> <p>1 pkt za poprawne wyjaśnienie z odwołaniem do napisów i do elementów graficznych.</p>
16.	<p>Przykładowe zagrożenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kontakt z niewłaściwymi treściami (pornografia, przemoc); • kontakt z niebezpiecznymi osobami; • uwodzenie (grooming); • szykanowanie/ cyberprzemoc/ hejtowanie; • zagrożenie prywatności; • kradzież danych; • uzależnienie od Internetu. 	<p>3 pkt</p> <p>1 pkt za poprawne podanie przykładu zagrożenia, pełną i poprawną charakterystykę.</p> <p>W przypadku podania przez ucznia większej</p>

	<p>Uwaga! Należy uznawać każdą merytorycznie poprawną odpowiedź.</p>	<p>liczby odpowiedzi niż wymagana liczba w poleceniu, oceniana jest pierwsza odpowiedź w każdym przykładzie.</p>
17.	<p>Elementy podlegające ocenie:</p> <p>a) (0–2) „Nieletnim” jest osoba, która: 1) nie ukończyła 18 lat, bez podania dolnej granicy wieku, jeżeli chodzi tylko o same przejawy demoralizacji z wyłączeniem czynów karalnych; 2) będąca w wieku 13 do 17 lat, która dopuściła się przestępstwa; 3) nie ukończyła 21 lat, w zakresie wykonywania orzeczonych przez sąd środków wychowawczych (np. umieszczenie w placówce opiekuńczo-wychowawczej) lub poprawczych (umieszczenie w zakładzie poprawczym).</p> <p>b) (0–6) Do środków wychowawczych stosowanych wobec nieletnich zaliczamy: 1) upomnienie; 2) zobowiązanie do określonego postępowania, a zwłaszcza do naprawienia wyrządzonej szkody, do przeproszenia pokrzywdzonego, do podjęcia nauki lub pracy, do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, do zaniechania używania alkoholu lub innego środka odurzającego; 3) nadzór odpowiedzialny rodziców lub opiekuna; 4) nadzór organizacji młodzieżowej lub innej organizacji społecznej, zakładu pracy, osoby godnej zaufania; 5) nadzór kuratora; 6) skierowanie do kuratorskiego ośrodka pracy z młodzieżą; 7) zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych; 8) przepadek rzeczy uzyskanych w związku z popełnieniem czynu karalnego; 9) umieszczenie w instytucji lub organizacji powołanej do przygotowania zawodowego w rodzinie zastępczej, placówce resocjalizacyjnej albo w odpowiedniej placówce opiekuńczo-wychowawczej.</p> <p>Przepisy ustawy przewidują również możliwość zastosowania wobec nieletniego sprawcy środka poprawczego. Jedynym środkiem poprawczym przewidzianym w ustawie jest umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym. Środek ten ma zastosowanie tylko wówczas, gdy nieletni, który po ukończeniu 13 roku życia dopuścił się czynu karalnego zabronionego przez ustawę jako przestępstwo lub przestępstwo skarbowe i jeżeli przemawiają za tym: 1) wysoki stopień demoralizacji; 2) okoliczności i charakter czynu, zwłaszcza, gdy inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie roszą nadziei na resocjalizację nieletniego.</p> <p>c) (0–2) W prawie polskim dolną granicą wieku, od której nieletni ponosi odpowiedzialność karną, jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ukończone 17 lat w czasie popełnienia czynu zabronionego. 	<p>12 pkt</p> <p>2 pkt 1pkt za jedno poprawne, pełne podanie znaczenia terminu „nieletni” 2 pkt za poprawne wyczerpujące podanie dwóch znaczeń.</p> <p>6 pkt 1 pkt za poprawne podanie i poprawną wyczerpującą charakterystykę jednego środka wychowawczego lub poprawczego.</p> <p>2 pkt 1 pkt za określenie dolnej granicy wieku w jednym przypadku.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • w przypadku popełnienia ciężkich przestępstw wymienionych w art. 10 § 2 k.k. można karać nieletniego już po ukończeniu 15 roku życia. <p>d) (0-2) Katalog ciężkich przestępstw obejmuje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) zamach na życie Prezydenta RP; 2) zabójstwo w typie podstawowym lub kwalifikowanym; 3) umyślne spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, w tym następstw kwalifikowanych; 4) umyślne spowodowanie zdarzenia powszechnego niebezpieczeństwa; 5) terrorystyczny zamach na statek wodny lub powietrzny; 6) umyślne spowodowanie katastrofy; 7) kwalifikowane zgwałcenie; 8) rozbój; 9) terrorystyczne porwanie zakładnika. 	<p>2 pkt za określenie dolnej granicy wieku w dwóch przypadkach.</p> <p>2 pkt za poprawne podanie czterech ciężkich przestępstw. 1 pkt za poprawne i pełne podanie dwóch ciężkich przestępstw.</p>
	Razem	70 pkt